

รายวิชา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

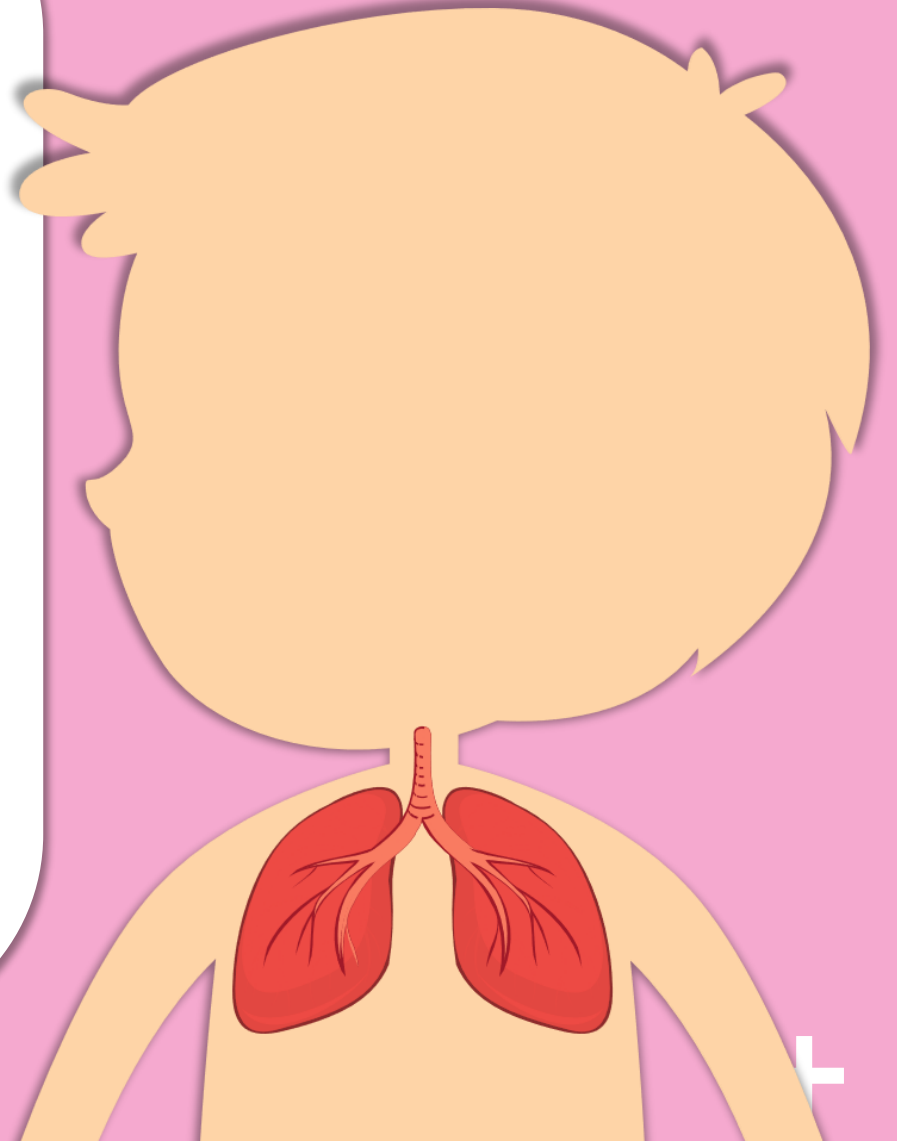
รหัสวิชา ว22101

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

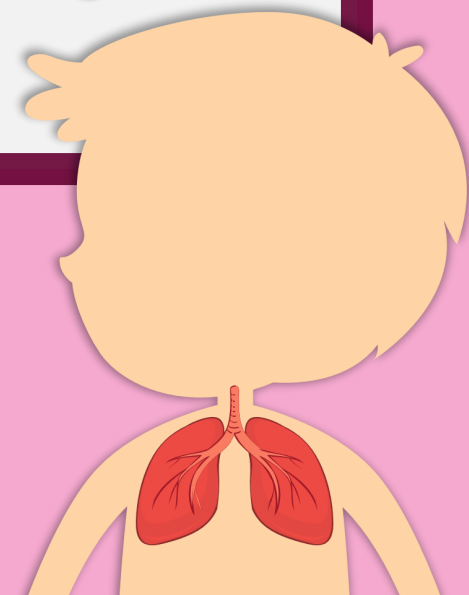
เรื่อง การแลกเปลี่ยนแก๊สและ
ความจุอากาศของปอด (1)

ครูผู้สอน ครูอรรถชัย ศิริวัฒนศักดิ์นา

ครูเอกพงศ์ วิพลชัย

การแลกเปลี่ยนแก๊สและ ความจุอากาศของปอด (1)

จุดประสงค์การเรียนรู้

1

อธิบายกระบวนการแลกเปลี่ยนแก๊สระหว่างถุงลม
ในปอดกับหลอดเลือดที่อยู่ล้อมรอบถุงลมฝอยและ
ระหว่างหลอดเลือดฝอยกับเนื้อเยื่อต่าง ๆ ของ
ร่างกาย

การเคลื่อนที่ของอากาศ
ในการหายใจเข้าโดยให้
นักเรียนอธิบายว่ามีทิศทาง
อย่างไร

จุ่มุก → ท่อลม → หลอดลม
→ หลอดลมฝอย → ถุงลม

อากาศที่หายใจเข้าและ
หายใจออกประกอบด้วย
แก๊สอะไรบ้าง

แก๊สแต่ละชนิดในอากาศที่
หายใจเข้าและหายใจออก
มีปริมาณเท่ากันหรือต่างกัน
อย่างไร

วิทยาศาสตร์ ม.2

การแลกเปลี่ยนแก๊สบริเวณถุงลมกับหลอดเลือดฝอย

วิดีโอที่ใช้เพื่อการศึกษาเท่านั้น

ขอขอบคุณสื่อวิดีโอ: “การแลกเปลี่ยนกับสบริเวณถูกลงมกับหลุดเลือดฝอย”

เผยแพร่โดย: Compulsory-Science IPST

วันที่เผยแพร่ ๒๙ ตุลาคม ๒๕๖๓

ที่มา: <https://www.youtube.com/watch?v=5fc9wSlr7ZA>

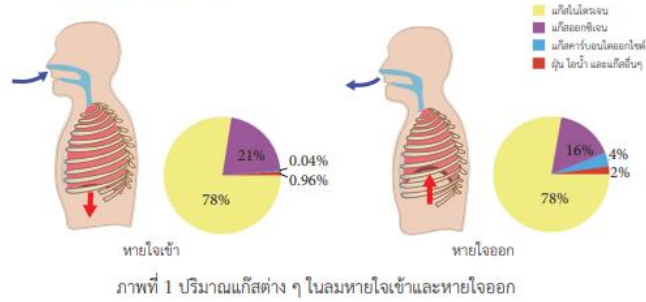
นักเรียนศึกษาใบความรู้ที่ 1

การแลกเปลี่ยนแก๊ส

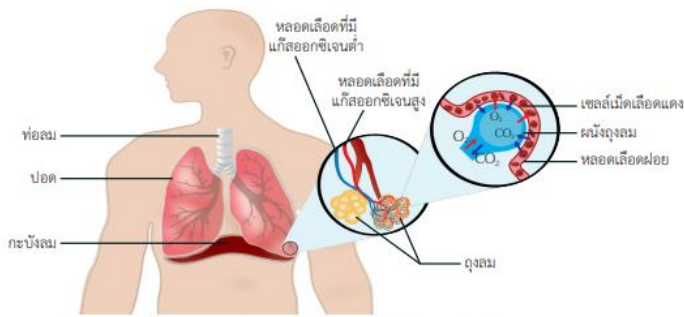
อากาศที่หายใจเข้าและหายใจออกประกอบไปด้วยแก๊สหลายชนิด เช่น แก๊สไนโตรเจน แก๊สออกซิเจน แก๊สคาร์บอนไดออกไซด์ และแก๊สอื่น ๆ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ปริมาณแก๊สต่าง ๆ ในลมหายใจเข้าและหายใจออก

การที่แก๊สออกซิเจนและแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์ในอากาศที่หายใจเข้าและหายใจออกมีปริมาณเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากร่างกายนำแก๊สออกซิเจนที่ได้จากการหายใจเข้าไปใช้ในกระบวนการสร้างพลังงานภายในเซลล์ ทำให้มีแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์เกิดขึ้น การที่ร่างกายจะได้รับแก๊สออกซิเจนและกำจัดแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์ต้องอาศัยกระบวนการที่เรียกว่า **การแลกเปลี่ยนแก๊ส (gas exchange)** การแลกเปลี่ยนแก๊สออกซิเจนและแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์เกิดขึ้น 2 บริเวณ คือ บริเวณถุงลมในปอดกับหลอดเลือดฝอยและระหว่างหลอดเลือดฝอยกับเซลล์

เลือดจากหัวใจห้องล่างขวาซึ่งมีแก๊สออกซิเจนต่ำและแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์สูงจะถูกลำเลียงมายังหลอดเลือดฝอยที่อยู่ล้อมรอบถุงลมในปอด ภายในถุงลมมีอากาศที่ได้จากการหายใจเข้าซึ่งมีปริมาณแก๊สออกซิเจนสูงกว่าแก๊สออกซิเจนในหลอดเลือดฝอย แก๊สออกซิเจนในถุงลมจึงแพร่ผ่านผนังของถุงลมเข้าไปจับกับเฮโมโกลบินในเซลล์เม็ดเลือดแดงที่อยู่ในหลอดเลือดฝอย ส่วนแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์ในหลอดเลือดฝอยมีปริมาณสูงกว่าแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์ในถุงลมจึงแพร่จากหลอดเลือดฝอยเข้าสู่ถุงลมและลำเลียงออกจากร่างกายทางลมหายใจออก จากนั้นเลือดที่มีปริมาณแก๊สออกซิเจนสูงและแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์ต่ำจะลำเลียงกลับสู่หัวใจห้องบนซ้ายเพื่อส่งไปยังส่วนต่าง ๆ ของร่างกายต่อไป ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 การแลกเปลี่ยนแก๊สบริเวณถุงลมกับหลอดเลือดฝอย

ใบความรู้ที่ 1

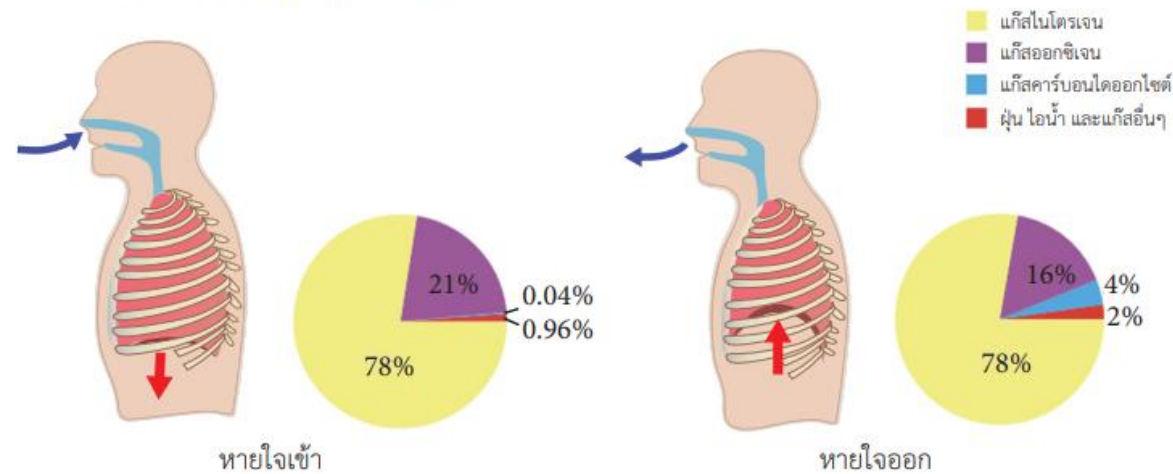
การแลกเปลี่ยน

แก๊ส

ใบความรู้ที่ 1

การแลกเปลี่ยนแก๊ส

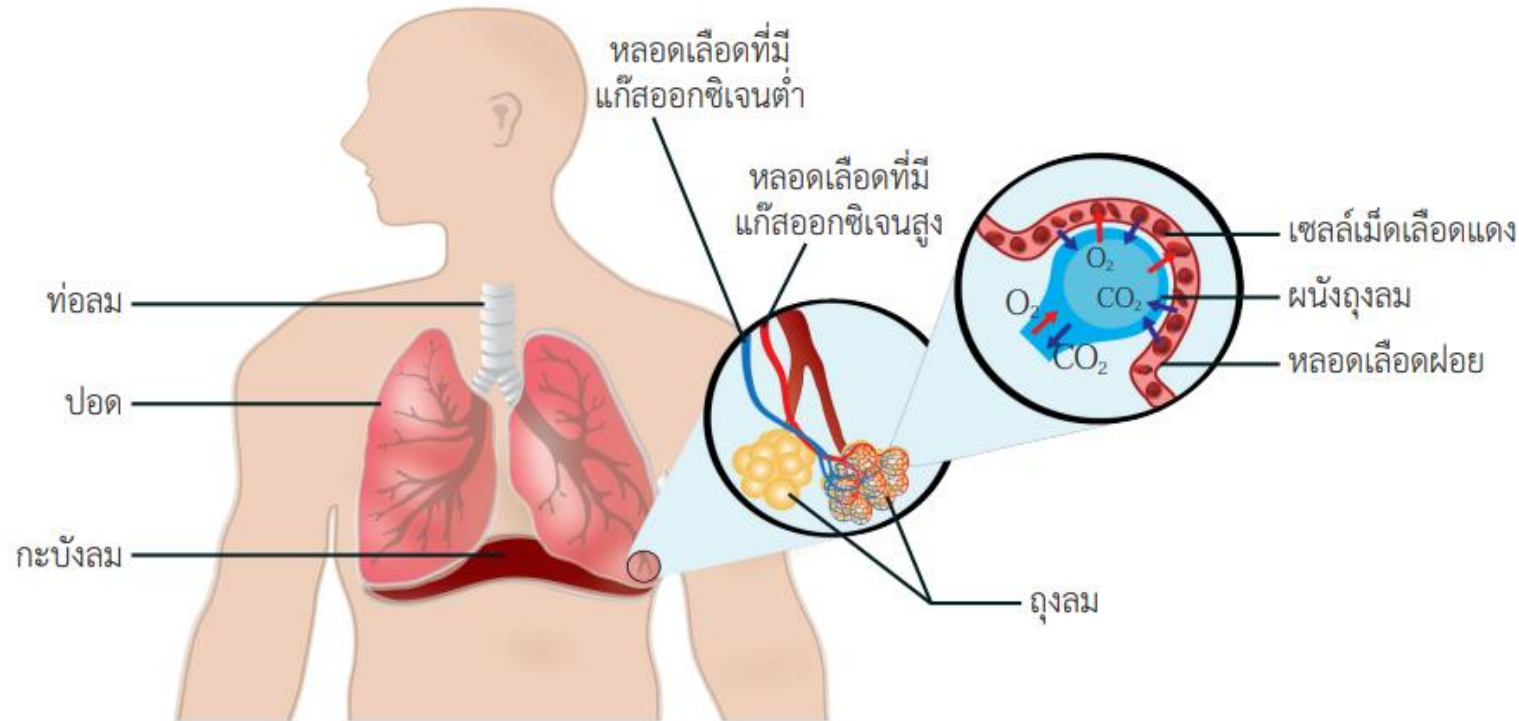
อากาศที่หายใจเข้าและหายใจออกประกอบไปด้วยแก๊สหลายชนิด เช่น แก๊สไนโตรเจน แก๊สออกซิเจน แก๊สคาร์บอนไดออกไซด์ และแก๊สอื่น ๆ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ปริมาณแก๊สต่าง ๆ ในลมหายใจเข้าและหายใจออก

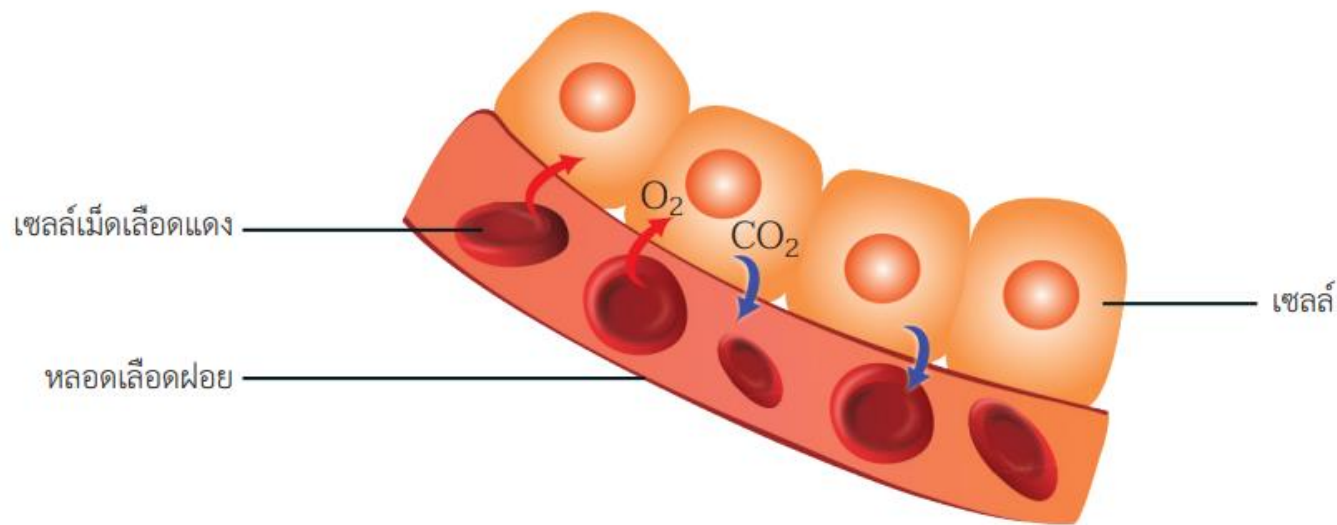
การที่แก๊สออกซิเจนและแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์ในอากาศที่หายใจเข้าและหายใจออกมีปริมาณเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากร่างกายนำแก๊สออกซิเจนที่ได้จากการหายใจเข้าไปใช้ในกระบวนการสร้างพลังงานภายในเซลล์ ทำให้มีแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์เกิดขึ้น การที่ร่างกายจะได้รับแก๊สออกซิเจนและกำจัดแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์ต้องอาศัยกระบวนการที่เรียกว่า **การแลกเปลี่ยนแก๊ส (gas exchange)** การแลกเปลี่ยนแก๊สออกซิเจนและแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์เกิดขึ้น 2 บริเวณ คือ บริเวณถุงลมในปอด กับหลอดเลือดฝอยและระหว่างหลอดเลือดฝอยกับเซลล์

เลือดจากหัวใจห้องล่างขวาซึ่งมีแก๊สออกซิเจนต่ำและแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์สูงจะถูกลำเลียงมายังหลอดเลือดฝอยที่อยู่ล้อมรอบถุงลมในปอด ภายในถุงลมมีอากาศที่ได้จากการหายใจเข้าซึ่งมีปริมาณแก๊สออกซิเจนสูงกว่าแก๊สออกซิเจนในหลอดเลือดฝอย แก๊สออกซิเจนในถุงลมจึงแพร่ผ่านผนังของถุงลมเข้าไปจับกับเฮโมโกลบินในเซลล์เม็ดเลือดแดงที่อยู่ในหลอดเลือดฝอย ส่วนแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์ในหลอดเลือดฝอยมีปริมาณสูงกว่าแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์ในถุงลมจึงแพร่จากหลอดเลือดฝอยเข้าสู่ถุงลมและลำเลียงออกจากร่างกายทางลมหายใจออก จากนั้นเลือดที่มีปริมาณแก๊สออกซิเจนสูงและแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์ต่ำจะลำเลียงกลับสู่หัวใจห้องบนซ้ายเพื่อส่งไปยังส่วนต่าง ๆ ของร่างกายต่อไป ดังภาพที่ 2

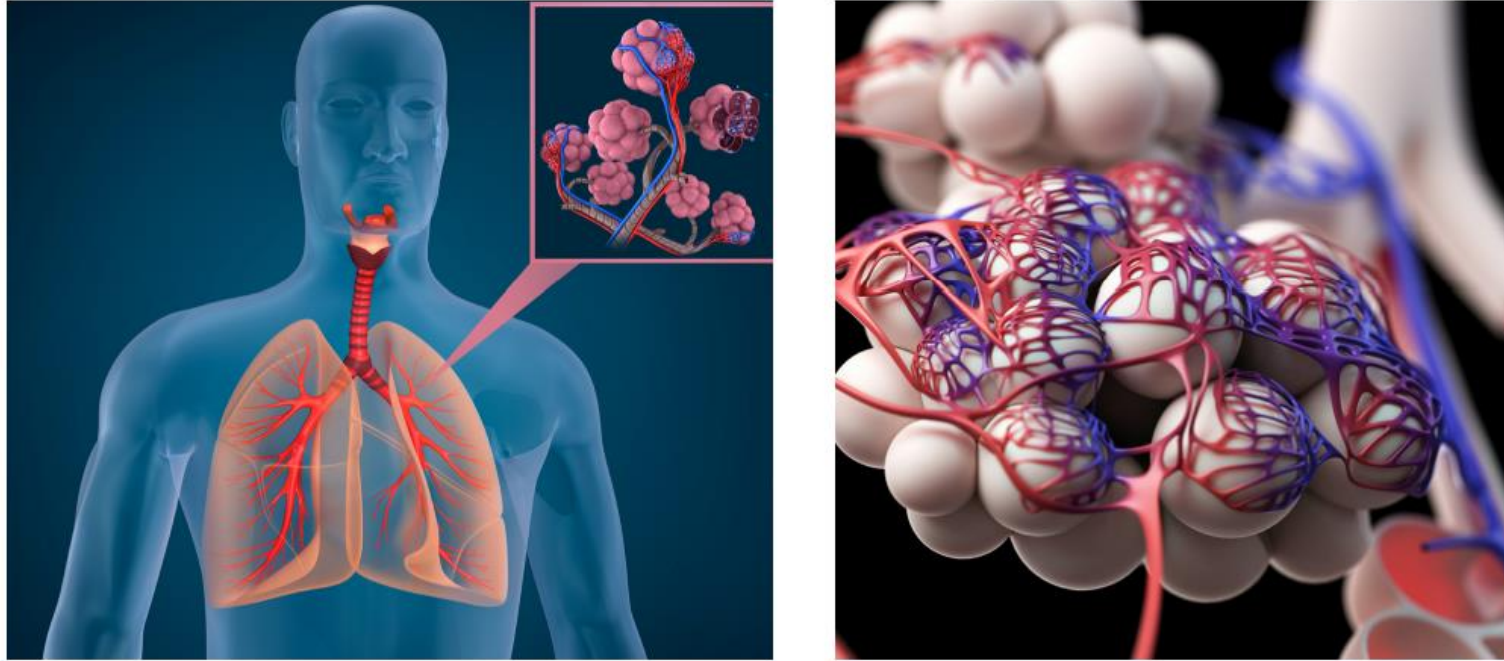
ภาพที่ 2 การแลกเปลี่ยนแก๊สบริเวณถุงลมกับหลอดเลือดฝอย

เลือดที่มาจากหัวใจห้องล่างซ้ายที่ไปยังเซลล์ต่าง ๆ ของร่างกายเป็นเลือดที่มีปริมาณแก๊สออกซิเจนสูง และแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์ต่ำเมื่อเทียบกับภายในเซลล์ที่มีปริมาณแก๊สออกซิเจนต่ำและแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์สูง ดังนั้นจึงเกิดการแลกเปลี่ยนแก๊สบริเวณหลอดเลือดฝอยกับเซลล์ โดยแก๊สออกซิเจนจากเฮโมโกลบินในเซลล์เม็ดเลือดแดง จะแพร่ผ่านผนังหลอดเลือดฝอยไปยังเซลล์ และในขณะเดียวกันแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์จะแพร่ออกจากเซลล์ไปยังหลอดเลือดฝอย เลือดจากหลอดเลือดฝอยจะถูกลำเลียงกลับไปยังหัวใจห้องบนขวา และห้องล่างขวาเพื่อนำไปแลกเปลี่ยนแก๊สที่ปอดต่อไป ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 การแลกเปลี่ยนแก๊สบริเวณหลอดเลือดฝอยกับเซลล์

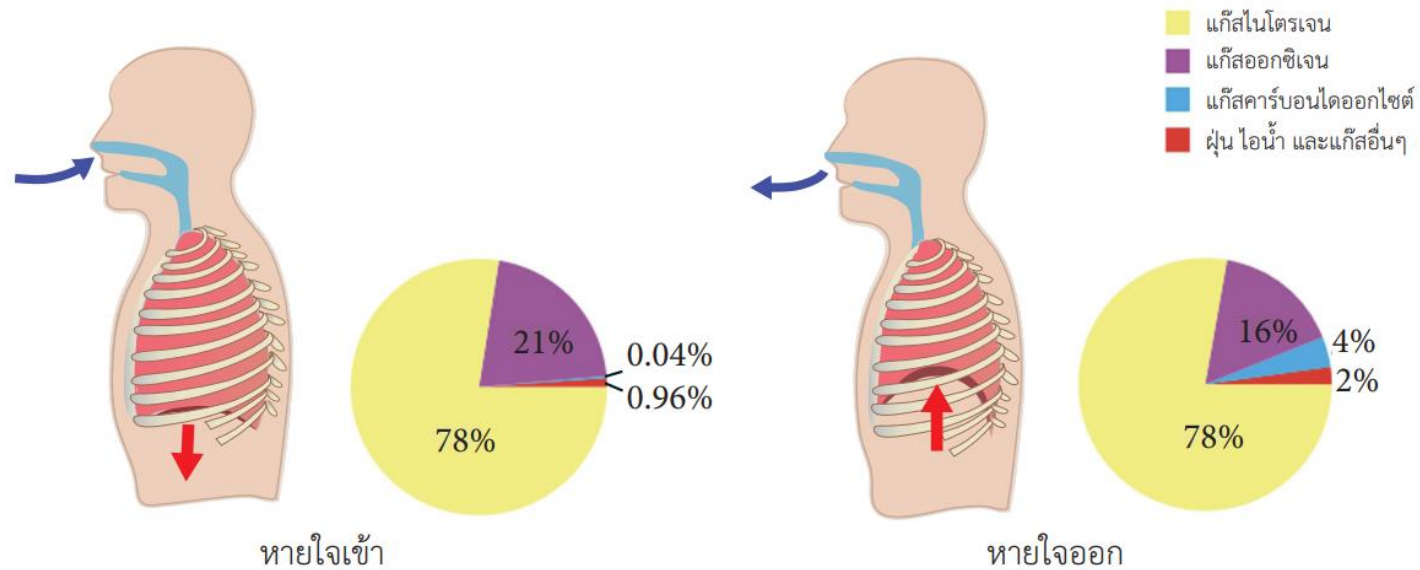
เกร็ดน่ารู้

ภาพที่ 4 ถุงลมในปอด

ถุงลมในปอด โดยปกติถุงลมในปอดจะเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงวัยผู้ใหญ่ ปอดจะมีจำนวนถุงลมข้างละประมาณ 300 ล้านถุง และถุงลมมีเส้นผ่านศูนย์กลางเฉลี่ยประมาณ 0.25 มิลลิเมตร คิดเป็นพื้นที่ผิวประมาณ 60-80 ตารางเมตร ที่ผนังของถุงลมมีหลอดเลือดฝอยหุ้มกระจายอยู่ในลักษณะตาข่าย ดังภาพที่ 4 ดังนั้นเลือดกับอากาศในถุงลมจะถูกกั้นโดยเยื่อบาง ๆ ของถุงลมและหลอดเลือดฝอย ซึ่งแผ่นเยื่อจะมีความหนาเพียง 0.15-0.40 ไมโครเมตรเท่านั้น ทำให้สามารถแลกเปลี่ยนแก๊สได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การแลกเปลี่ยนแก๊ส

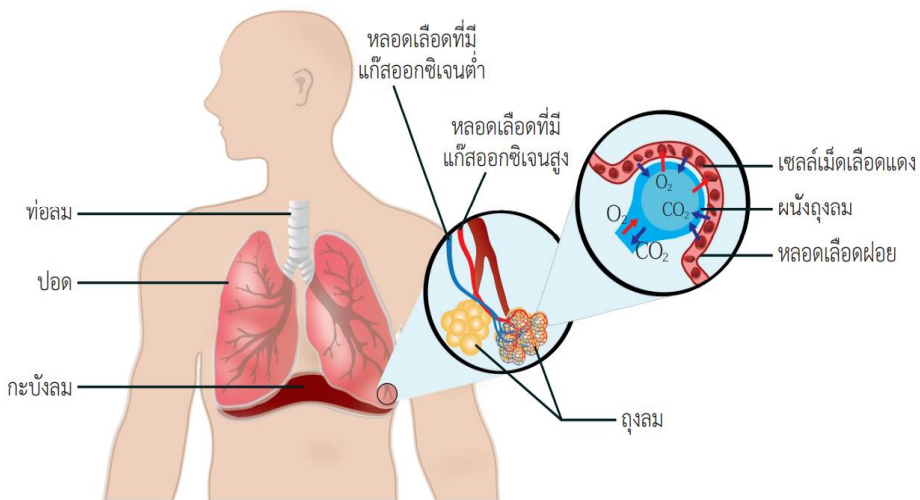
ภาพที่ 1 ปริมาณแก๊สต่าง ๆ ในลมหายใจเข้าและหายใจออก

อากาศที่หายใจเข้าและหายใจออกประกอบด้วยแก๊สหลายชนิด เช่น แก๊สไนโตรเจนแก๊สออกซิเจน แก๊สคาร์บอนไดออกไซด์ และแก๊สอื่น ๆ

ดังภาพที่ 1

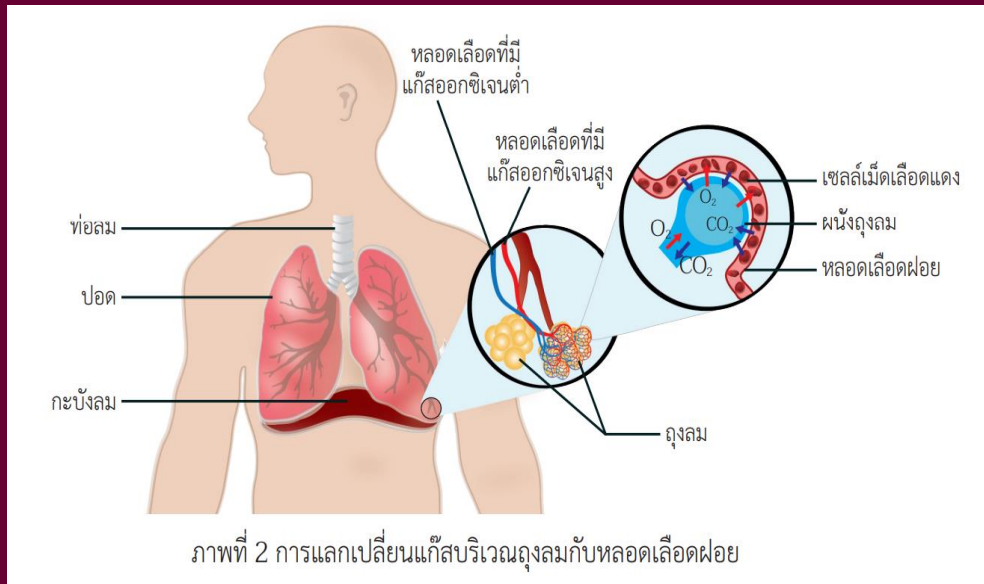
การแลกเปลี่ยนแก๊ส

ภาพที่ 2 การแลกเปลี่ยนแก๊สบริเวณถุงลมกับหลอดเลือดฝอย

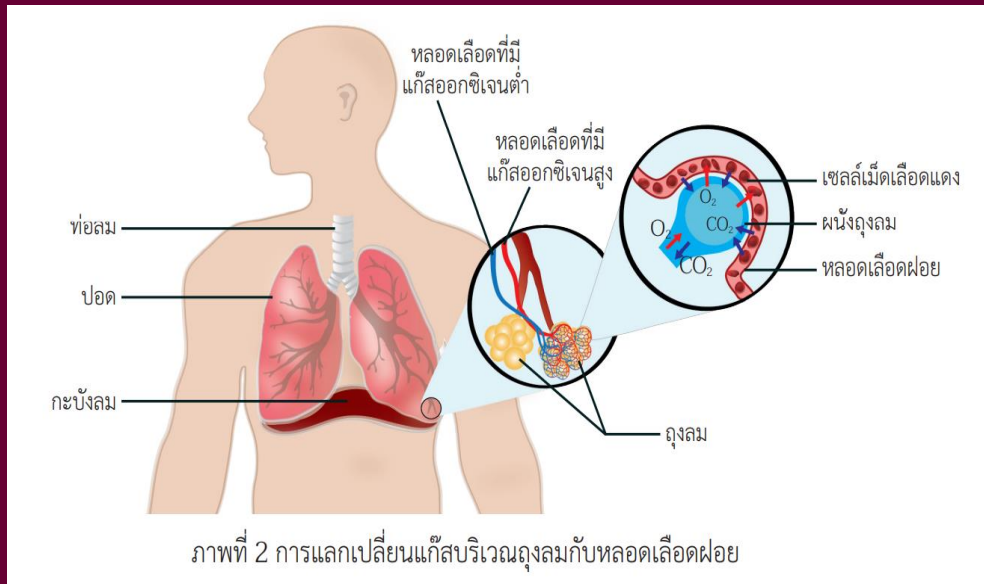
การที่แก๊สออกซิเจนและแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์ ในอากาศที่หายใจเข้าและหายใจออกมีปริมาณเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจาก ร่างกายนำแก๊สออกซิเจนที่ได้จากการหายใจเข้าไปใช้ในกระบวนการสร้างพลังงานภายในเซลล์ ทำให้มีแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์เกิดขึ้น

การแลกเปลี่ยนแก๊ส

การที่ร่างกายจะได้รับแก๊สออกซิเจน และกำจัดแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์ต้องอาศัยกระบวนการที่เรียกว่า **การแลกเปลี่ยนแก๊ส (gas exchange)** การแลกเปลี่ยนแก๊สออกซิเจน และแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์เกิดขึ้น 2 บริเวณ คือ **บริเวณถุงลมในปอดกับหลอดเลือดฝอยและระหว่างหลอดเลือดฝอยกับเซลล์**

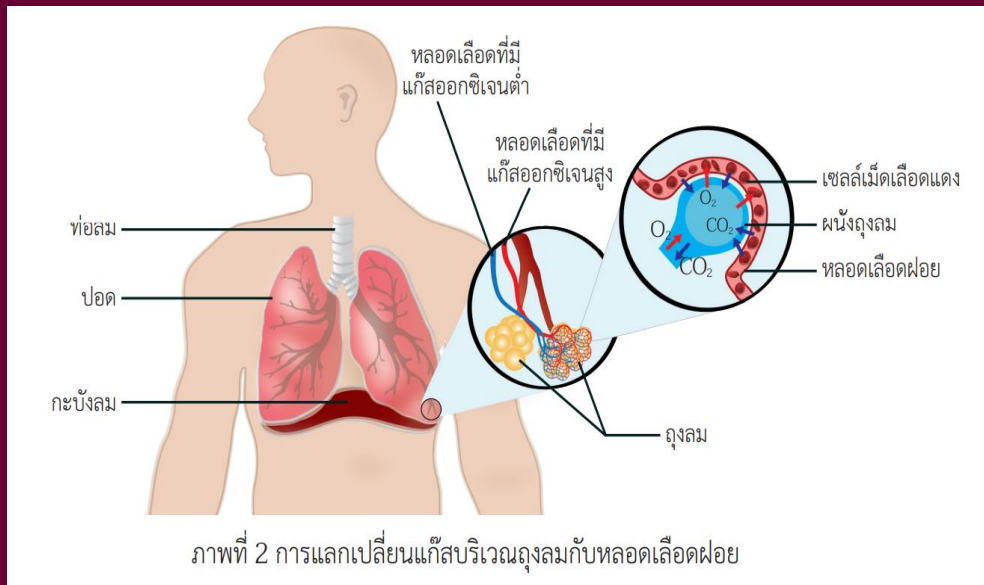
การแลกเปลี่ยนแก๊ส

เลือดจากหัวใจห้องล่างขวาซึ่งมีแก๊สออกซิเจนต่ำ และแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์สูง จะถูกลำ เลียงมายังหลอดเลือดฝอยที่อยู่ล้อมรอบถุงลมในปอด ภายในถุงลมมีอากาศที่ได้จากการหายใจเข้าซึ่งมีปริมาณแก๊สออกซิเจนสูงกว่าแก๊สออกซิเจนในหลอดเลือดฝอย

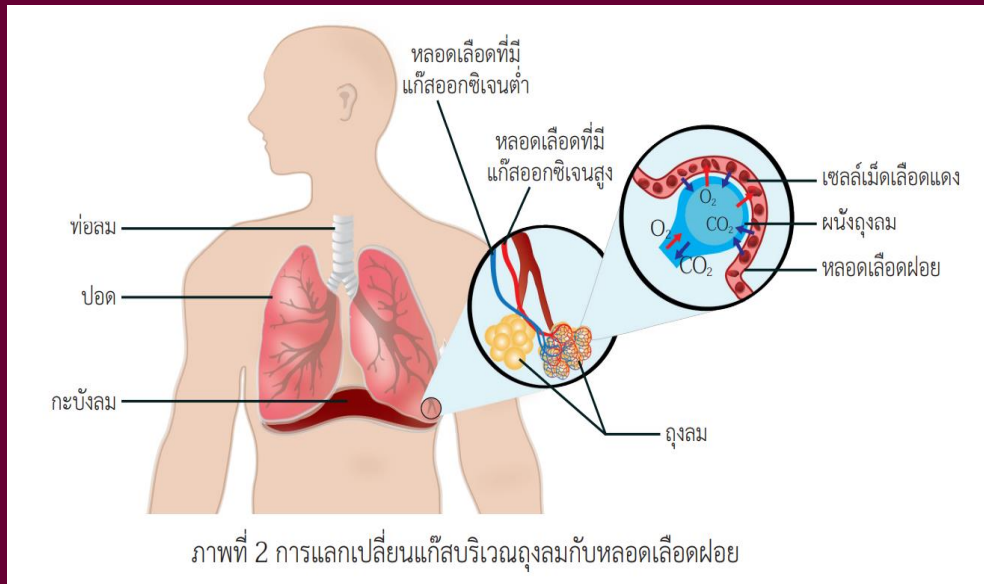
การแลกเปลี่ยนแก๊ส

แก๊สออกซิเจนในถุงลมจึงแพร่ผ่านผนังของถุงลมเข้าไปจับกับเฮโมโกลบินในเซลล์เม็ดเลือดแดงที่อยู่ในหลอดเลือดฝอย ส่วนแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์ในหลอดเลือดฝอยมีปริมาณสูงกว่าแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์ในถุงลมจึงแพร่จากหลอดเลือดฝอยเข้าสู่ถุงลมและลำเลียงออกจากร่างกายทางลมหายใจออก

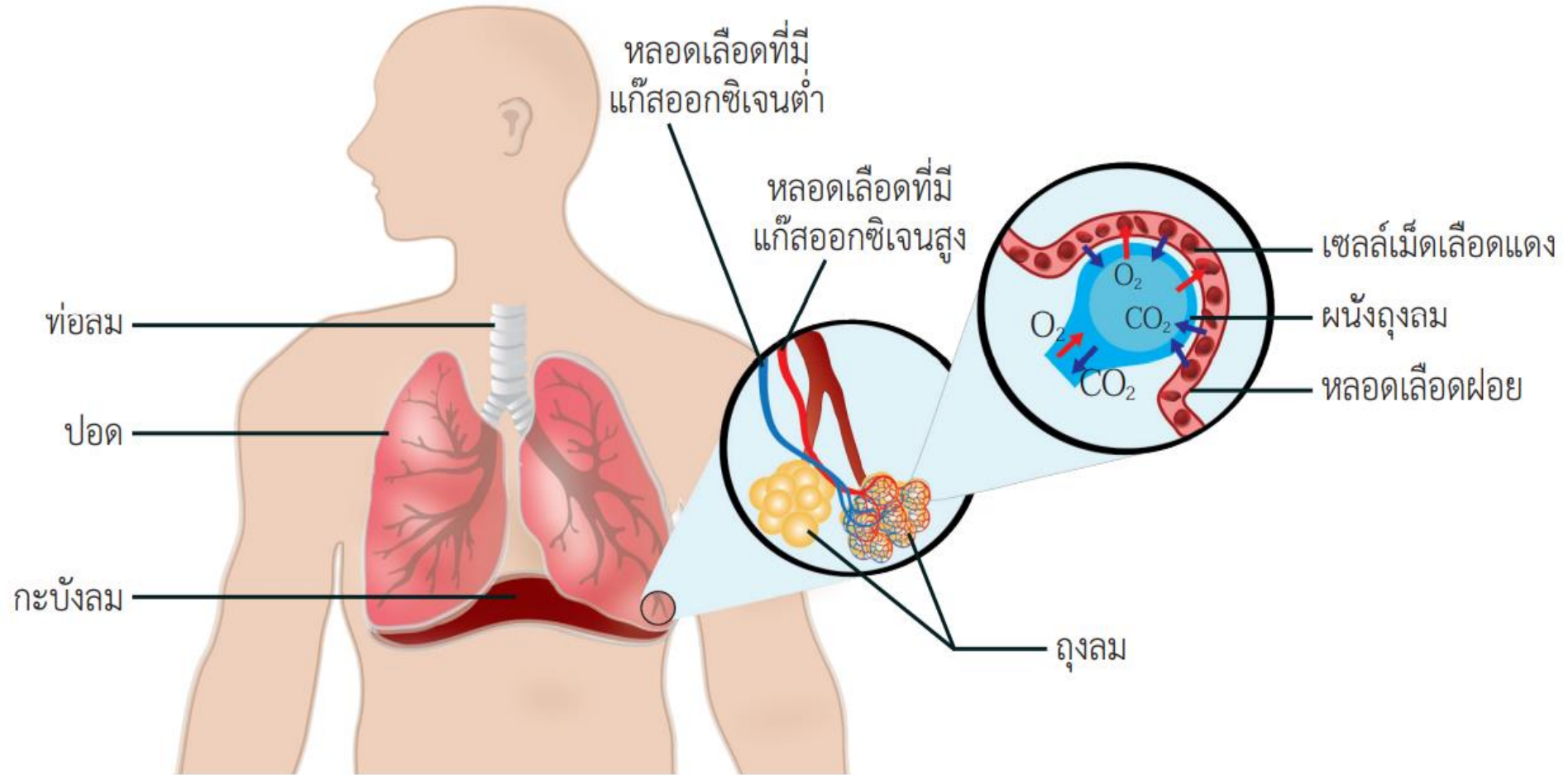

การแลกเปลี่ยนแก๊ส

จากนั้นเลือดที่มีปริมาณแก๊สออกซิเจนสูงและแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์ต่ำจะลำเลียงกลับสู่หัวใจห้องบนซ้ายเพื่อส่งไปยังส่วนต่าง ๆ ของร่างกายต่อไป ดังภาพ

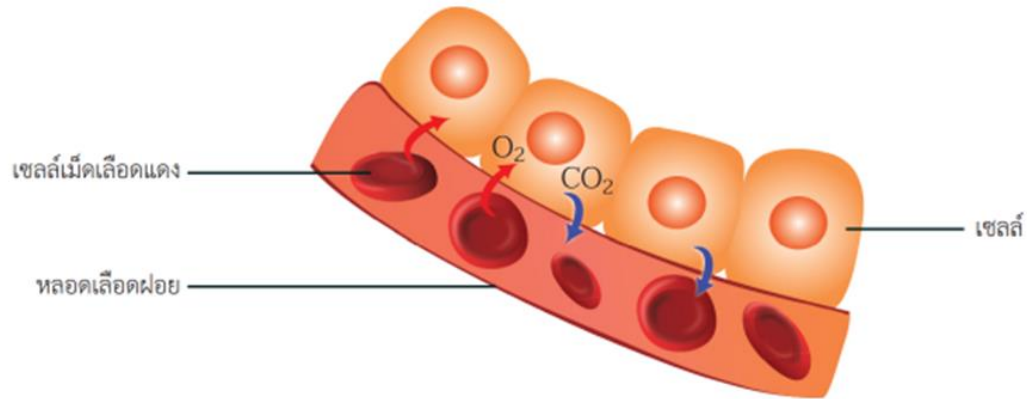

การแลกเปลี่ยนแก๊ส

ภาพที่ 2 การแลกเปลี่ยนแก๊สบริเวณถุงลมกับหลอดเลือดฝอย

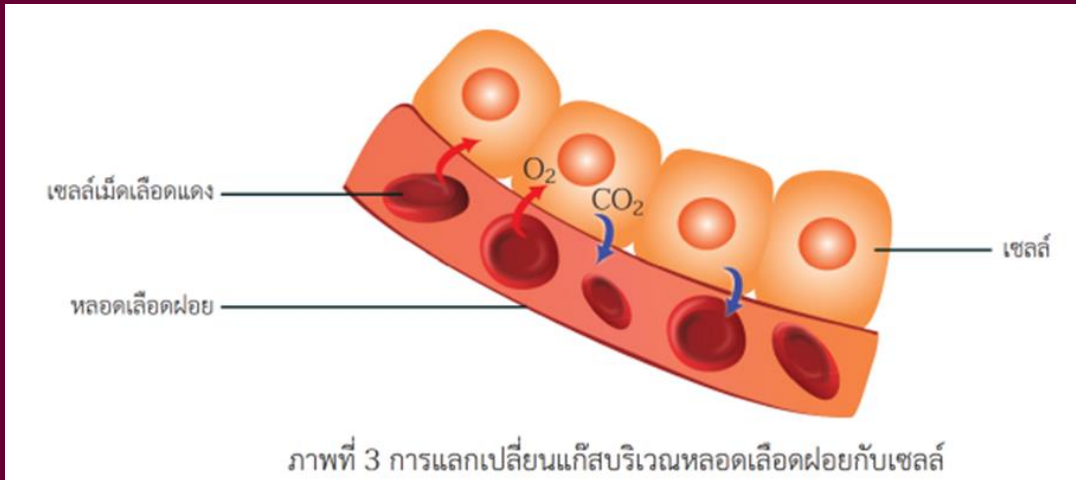
การแลกเปลี่ยนแก๊ส

ภาพที่ 3 การแลกเปลี่ยนแก๊สบริเวณหลอดเลือดฝอยกับเซลล์

เลือดที่มาจากหัวใจห้องล่างซ้ายที่ไปยังเซลล์ต่าง ๆ ของร่างกายเป็นเลือดที่มีปริมาณแก๊สออกซิเจนสูงและแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์ต่ำ เมื่อเทียบกับภายในเซลล์ที่มีปริมาณแก๊สออกซิเจนต่ำ และแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์สูง ดังนั้นจึงเกิด **การแลกเปลี่ยนแก๊สบริเวณหลอดเลือดฝอยกับเซลล์**

การแลกเปลี่ยนแก๊ส

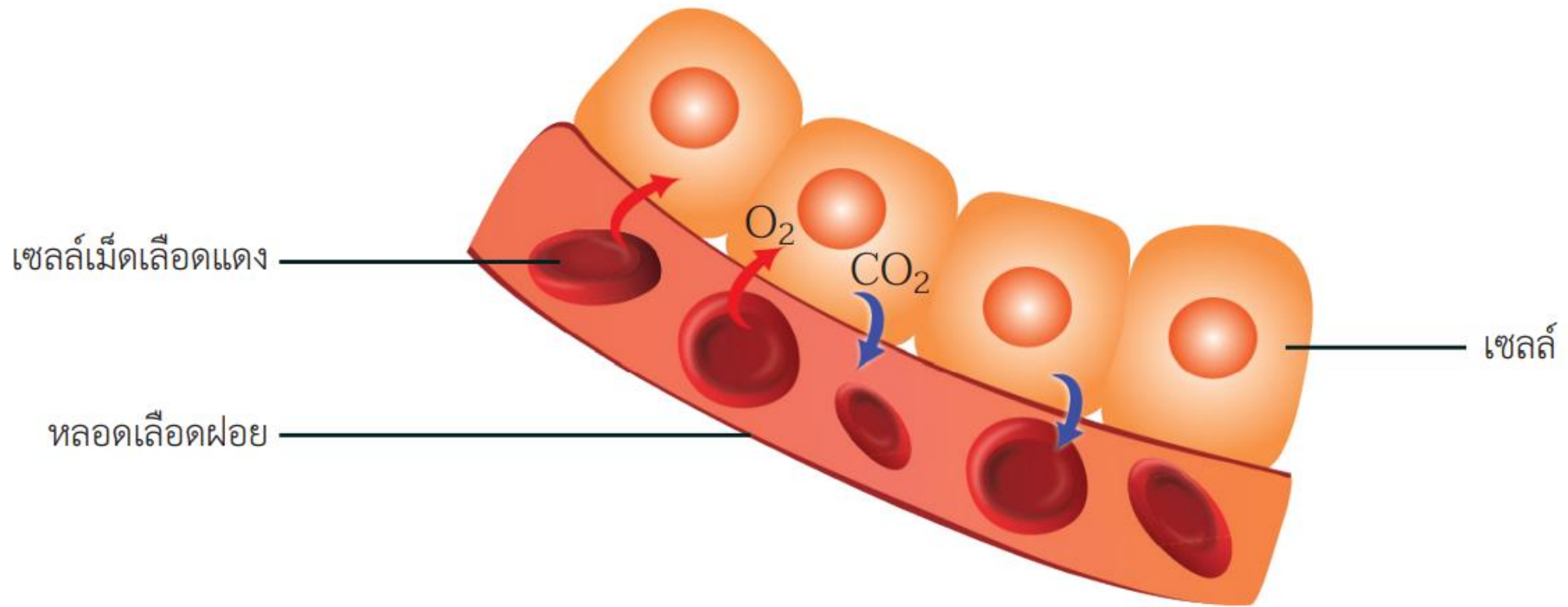

ภาพที่ 3 การแลกเปลี่ยนแก๊สบริเวณหลอดเลือดฝอยกับเซลล์

โดยแก๊สออกซิเจนจากเฮโมโกลบินในเซลล์เมื่อดัดแดงจะแพร่ผ่านผนังหลอดเลือดฝอยไปยังเซลล์ และในขณะเดียวกันแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์จะแพร่ออกจากเซลล์ไปยังหลอดเลือดฝอย เลือดจากหลอดเลือดฝอยจะถูกลำเลียงกลับไปยังหัวใจห้องบนขวา และห้องล่างขวาเพื่อนำไปแลกเปลี่ยนแก๊สที่ปอดต่อไป

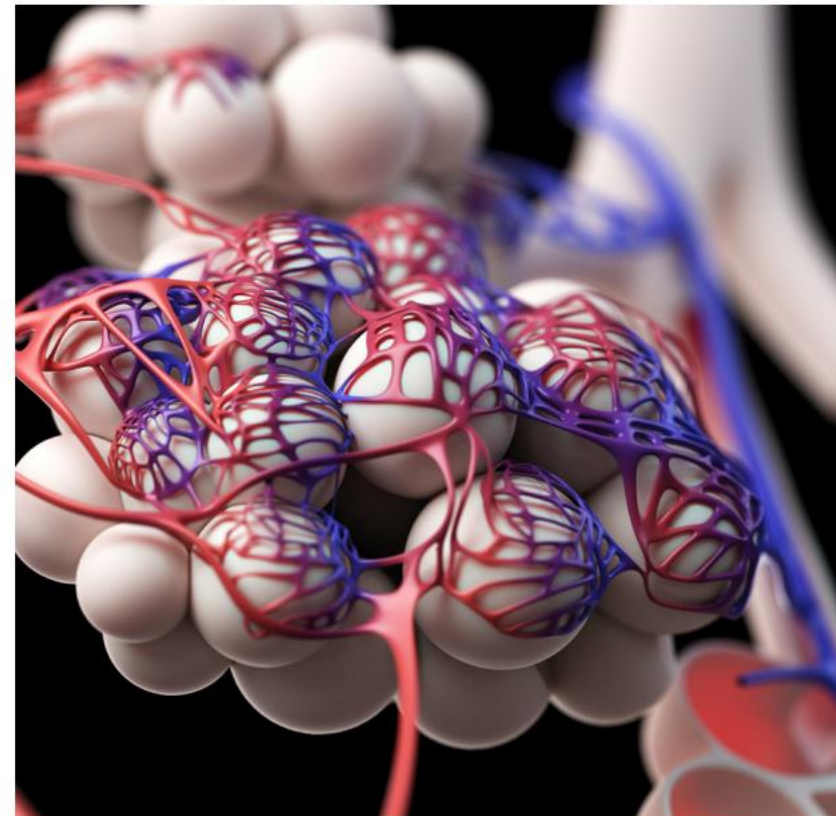
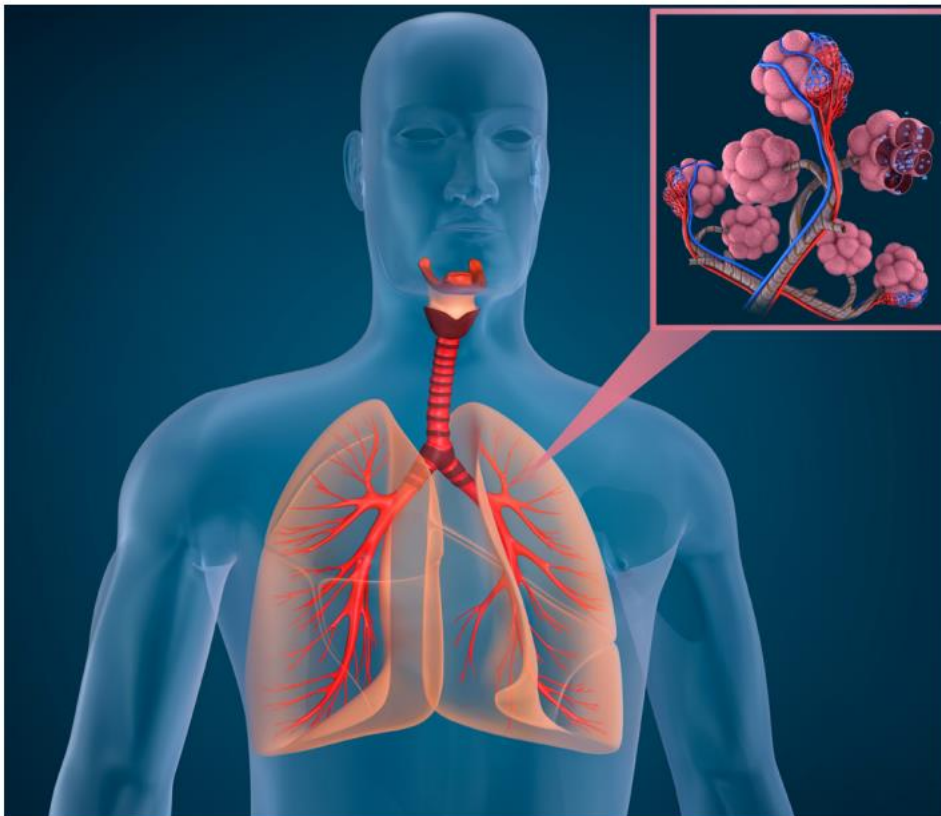
การแลกเปลี่ยนแก๊ส

ภาพที่ 3 การแลกเปลี่ยนแก๊สบริเวณหลอดเลือดฝอยกับเซลล์

การแลกเปลี่ยนแก๊ส

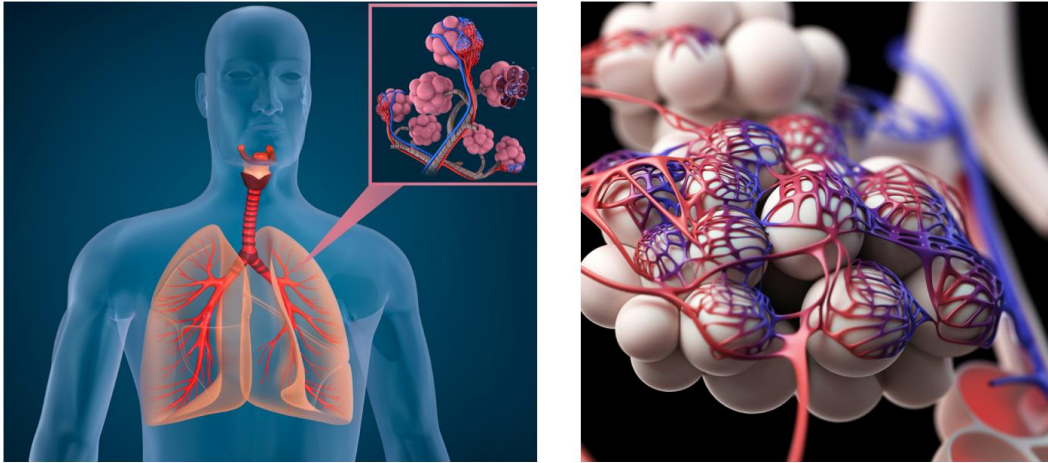
เกร็ดน่ารู้

ภาพที่ 4 ถุงลมในปอด

การแลกเปลี่ยนแก๊ส

เกร็ดน่ารู้

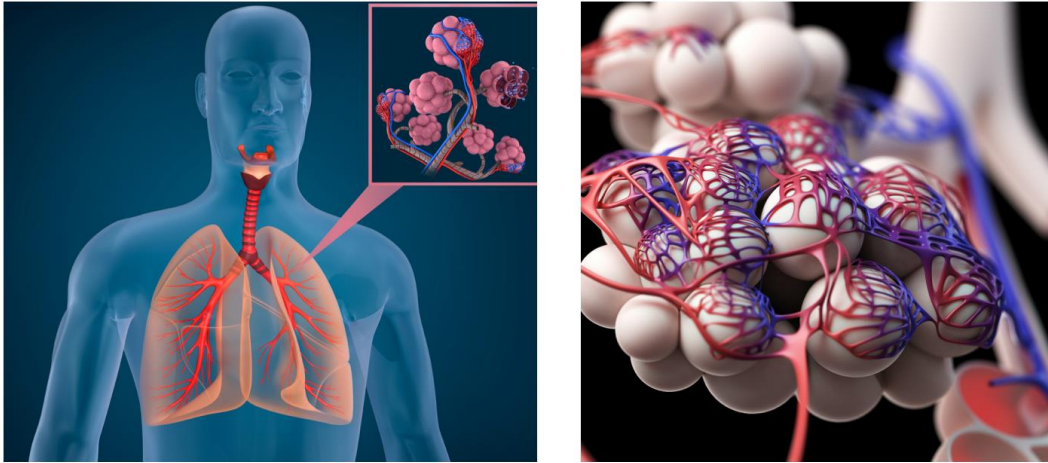

ภาพที่ 4 ถุงลมในปอด

ถุงลมในปอด โดยปกติถุงลมในปอดจะเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อยๆ จนถึงวัยผู้ใหญ่ ปอดจะมีจำนวนถุงลมข้างละประมาณ 300 ล้านถุง และถุงลมมีเส้นผ่านศูนย์กลางเฉลี่ยประมาณ 0.25 มิลลิเมตร คิดเป็นพื้นที่ผิวประมาณ 60-80 ตารางเมตรที่ผนังของถุงลมมีหลอดเลือดฝอยหุ้มกระจายอยู่ในลักษณะตาข่าย ดังภาพ

การแลกเปลี่ยนแก๊ส

เกร็ดน่ารู้

ภาพที่ 4 ถุงลมในปอด

ดังนั้นเลือดกับอากาศในถุงลม จะถูกกั้นโดยเยื่อบาง ๆ ของถุงลม และหลอดเลือดฝอย ซึ่งแผ่นเยื่อจะมีความหนาเพียง 0.15-0.40 ไมโครเมตร เท่านั้น ทำให้สามารถแลกเปลี่ยนแก๊ส ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1. ชนิดของแก๊สที่อยู่ในอากาศ
ที่หายใจเข้าและหายใจออก
มีอะไรบ้าง และมีปริมาณเท่ากัน
หรือไม่ อย่างไร

อากาศที่หายใจเข้าและหายใจออกประกอบ
ไปด้วยแก๊สหลายชนิด เช่น แก๊สไนโตรเจน
แก๊สออกซิเจน แก๊สคาร์บอนไดออกไซด์และ
แก๊สอื่น ๆ แก๊สออกซิเจนในลมหายใจเข้า
มีปริมาณมากกว่าในลมหายใจออก

ส่วนแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์ในลมหายใจออก
จะมีปริมาณมากกว่าลมหายใจเข้า สำหรับ
แก๊สไนโตรเจนในลมหายใจเข้า และหายใจ
ออกจะมีปริมาณเท่ากัน

2. แก๊สออกซิเจนและแก๊ส

คาร์บอนไดออกไซด์ที่มีการแลกเปลี่ยน
ระหว่างถุงลมในปอดกับหลอดเลือดฝอย
ใช้กระบวนการใดและมีทิศทางอย่างไร

ใช้กระบวนการแพร่ โดยแก๊สออกซิเจน
แพร่จากถุงลมไปยังหลอดเลือดฝอย
ส่วนแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์แพร่จาก
หลอดเลือดฝอยไปยังถุงลม

3. แก๊สออกซิเจนและแก๊ส
คาร์บอนไดออกไซด์ที่มีการแลกเปลี่ยน
ระหว่างหลอดเลือดฝอยกับเซลล์ใน
เนื้อเยื่อต่าง ๆ ใช้กระบวนการใด
และมีทิศทางอย่างไร

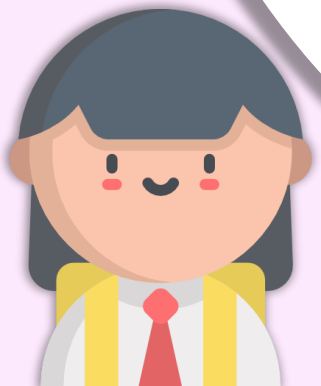
ใช้กระบวนการแพร่ แก๊สออกซิเจน
แพร่จากหลอดเลือดฝอยไปยังเซลล์
ส่วนแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์แพร่จาก
เซลล์ไปยังหลอดเลือดฝอย

สรุปบทเรียน

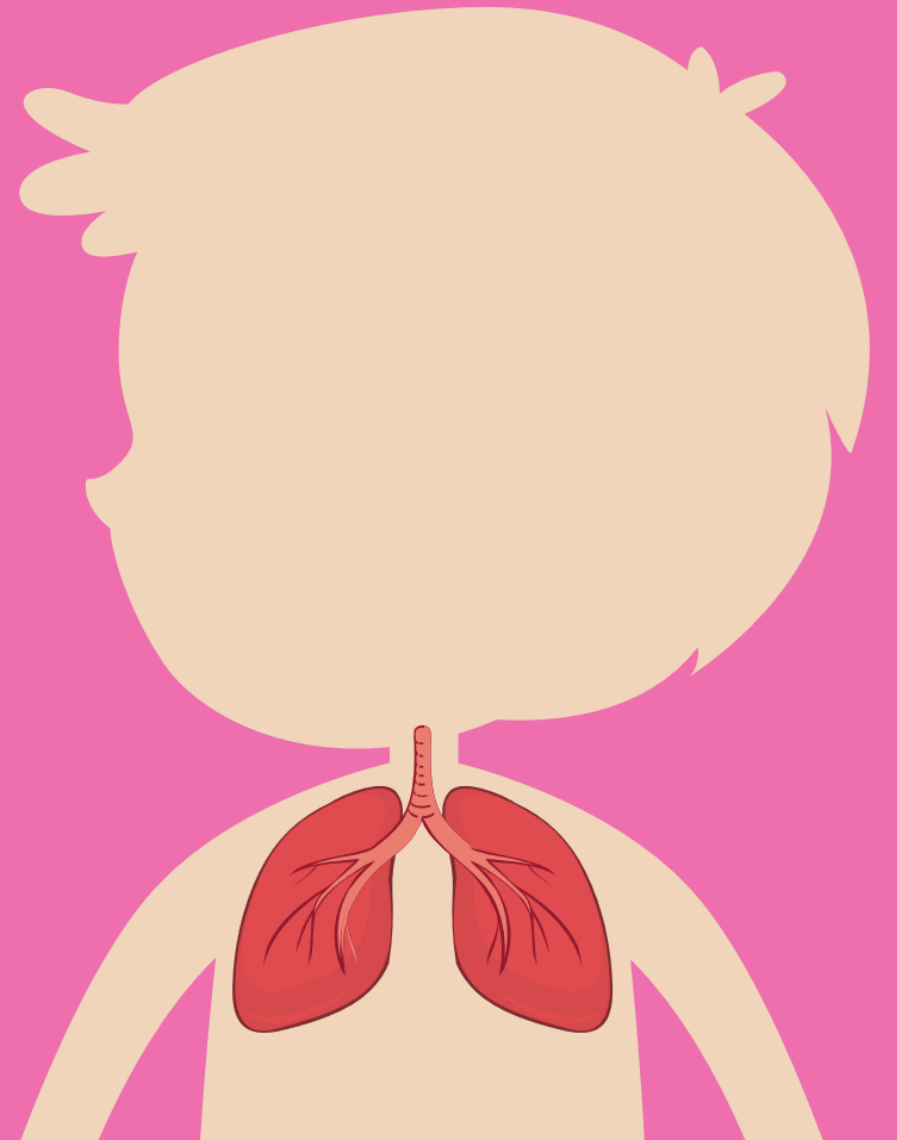

การแลกเปลี่ยนแก๊สออกซิเจนและ
แก๊สคาร์บอนไดออกไซด์เกิดขึ้น 2 บริเวณ คือ
ระหว่างถุงลมในปอดกับหลอดเลือดฝอยและ
ระหว่างหลอดเลือดฝอยกับเซลล์ของเนื้อเยื่อ
ต่าง ๆ ในร่างกายโดยใช้กระบวนการแพร่

บทเรียนในครั้งถัดไป

การแลกเปลี่ยนแก๊สและ
ความจุอากาศของปอด (2)

เอกสารที่ต้องเตรียม

- ใบกิจกรรมที่ 1 ปอดจุฬาราศได้เท่าใด

(สามารถดาวน์โหลดได้ที่ www.dltv.ac.th)

ใบกิจกรรมที่ 1

ปอดจุฬาราศได้เท่าใด

จุดประสงค์

ทดลองและอธิบายความจุอากาศของปอด

วัสดุและอุปกรณ์

1. ชุดอุปกรณ์วัดความจุอากาศของปอด	1 ชุด
2. เทปใส	1 ม้วน
3. กรรไกร	1 เล่ม

วิธีการดำเนินกิจกรรม

1. คลี่ชุดอุปกรณ์วัดความจุอากาศของปอด ซึ่งประกอบด้วยถุงพลาสติกยาว ท่อพลาสติกสั้น และสติ๊กเกอร์ใสที่แสดงปริมาณความจุอากาศของปอดออก
2. นำสติ๊กเกอร์ใสที่แสดงปริมาณความจุอากาศของปอดติดลงบนถุงพลาสติก โดยให้ด้านที่มีเลข 6.0 ลิตร อยู่ติดกับด้านปลายปิดของถุงพลาสติก
3. นำท่อพลาสติกสั้นสอดไปในถุงพลาสติก โดยให้ปลายท่อโผล่พ้นถุงออกมาประมาณ 3 เซนติเมตร จากนั้นใช้เทปใสพันท่อเข้ากับถุงให้แน่น

การจัดอุปกรณ์ในกิจกรรม

เอกสารที่ต้องเตรียม

- ใบงานที่ 1 ปอดจุอากาศได้เท่าใด

(สามารถดาวน์โหลดได้ที่ www.dltv.ac.th)

ใบงานที่ 1   ปอดจุอากาศได้เท่าใด

คำชี้แจง
ให้นักเรียนบันทึกข้อมูลที่ได้จากการทำกิจกรรม แล้วตอบคำถามท้ายกิจกรรม

บันทึกผลการทำกิจกรรม

คำถามท้ายกิจกรรม

1. ความจุอากาศของปอดในแต่ละคน มีค่าแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร
.....
.....
2. ปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อปริมาตรความจุอากาศของปอด และส่งผลอย่างไร
.....
.....
.....
3. จากกิจกรรม สรุปได้ว่าอย่างไร
.....
.....
.....
.....

32   ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ (สำหรับนักเรียน) กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1